

Kunsten å tegne fisk

Av Jo Høyer

- om Thorolv Rasmussens illustrasjoner fra
Norskehavstoktet i 1910

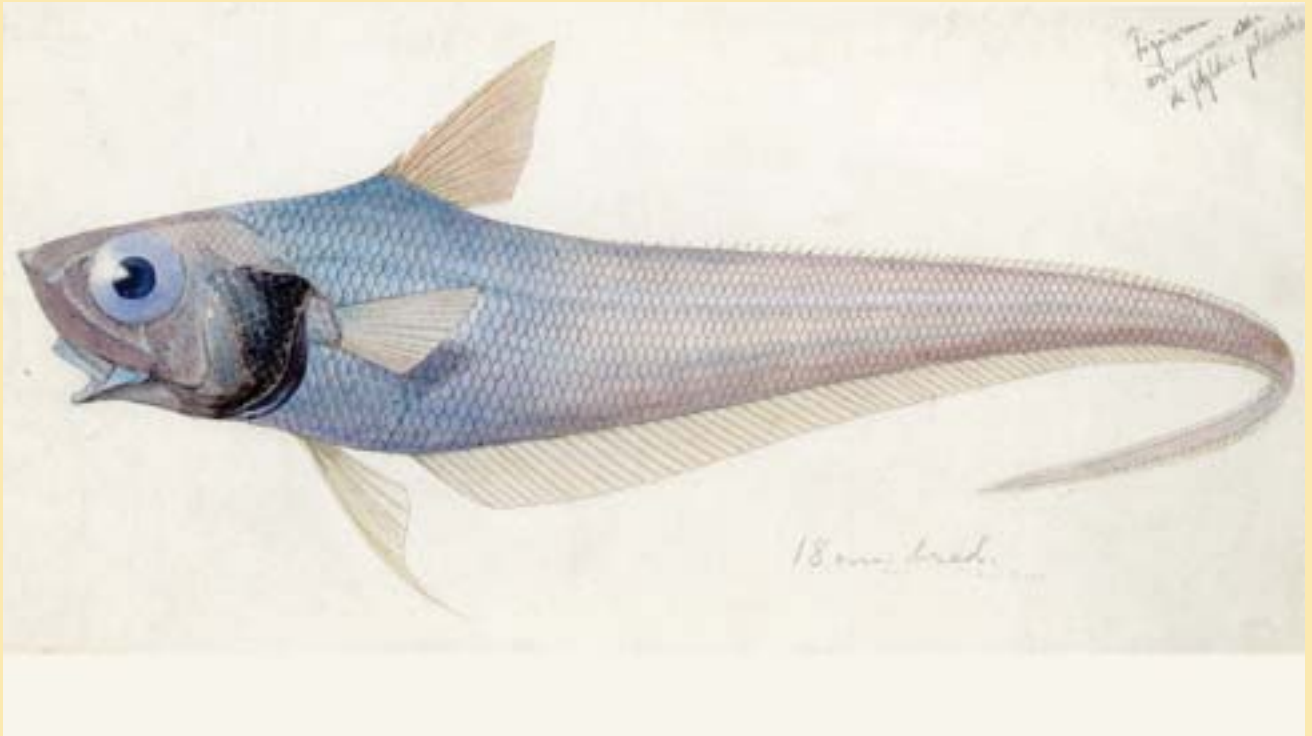
I tidligere tider var naturvitenskapen avhengig av kunstnere for å gjøre forskningen synlig, og flere forskningsekspedisjoner har hatt med tegnere og illustratører. På Norskehavstoktet i 1910 deltok Bergenskunstneren Thorolv Rasmussen, som førte til at Bergen Museum i dag har en skatt av kaldnålstegninger av skapninger fra havets dyp.

I år er det 100 år siden oseanografer og marinbiologer på *FF Michael Sars*, datidens mest moderne havforskningsfartøy, gjorde den første store undersøkelsen av dyphavet i det nordlige Atlanterhavet, med Johan Hjort som toktleder. Toktet med innsamlingen og de vitenskapelige resultatene, regnes som en historisk milepæl. Men i tillegg til dette fikk vi altså Thorolv Rasmussens nøyaktige og detaljrike illustrasjoner av fisk og marine organismer, uvurderlig både for vitenskapelig dokumentasjon og allmenn formidling.

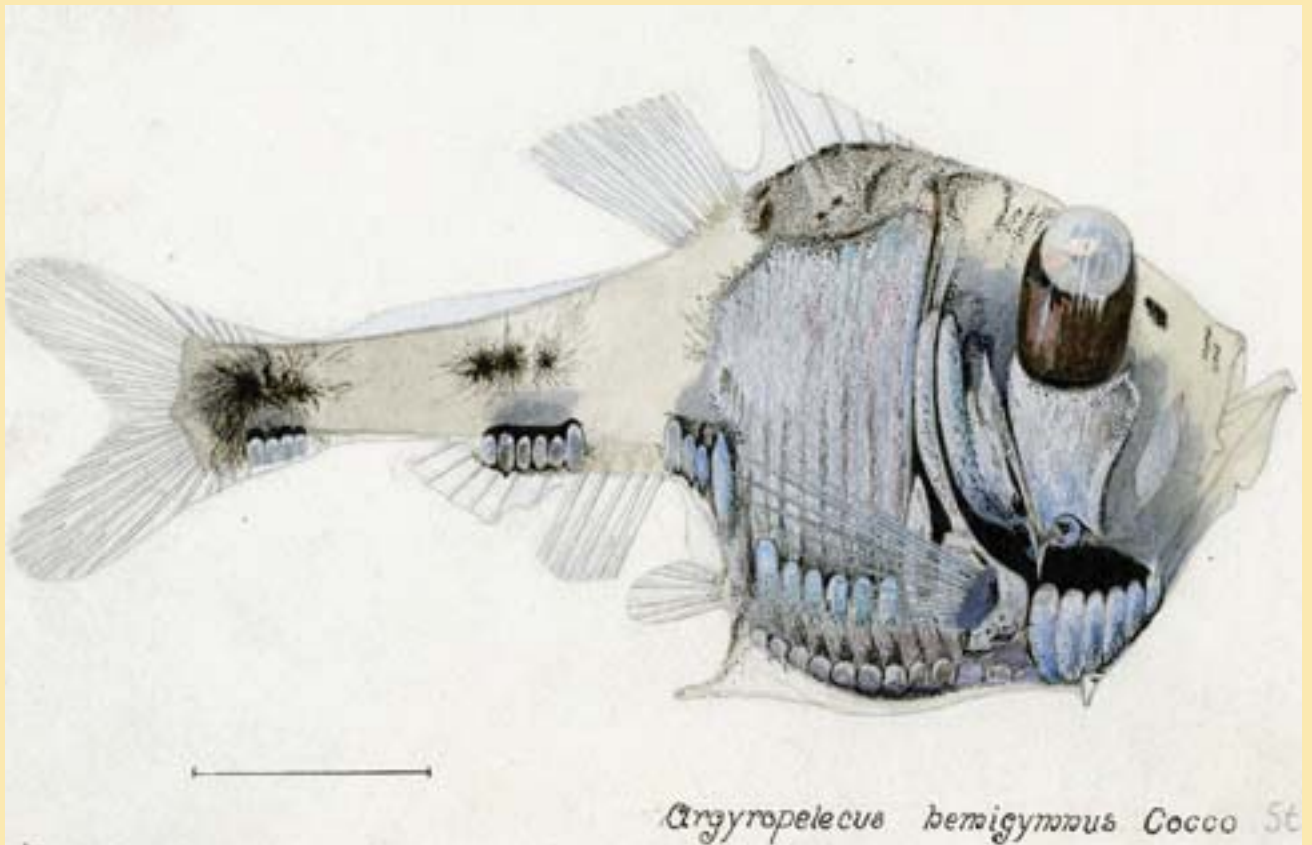
På Norskehavstoktet hadde Hjort samlet en rekke av datidens kapasiteter, blant annet den britiske havforskeren Sir John Murray, oseanografene Bjørn Helland - Hansen og Einar Kofoed og planktonspesialisten Haaken Hasberg Gran. Innsamlingen gav Bergen Museum et betydelig tilskudd til sine marine samlinger, og i årene etter ble det publisert en rekke vitenskapelige artikler. Ikke minst ble boken *The Depth of the Oceans* av Hjort og Murray som formidlet den nye kunnskapen om livet i dypet en suksess, med Thorolv Rasmussens vakre illustrasjoner.

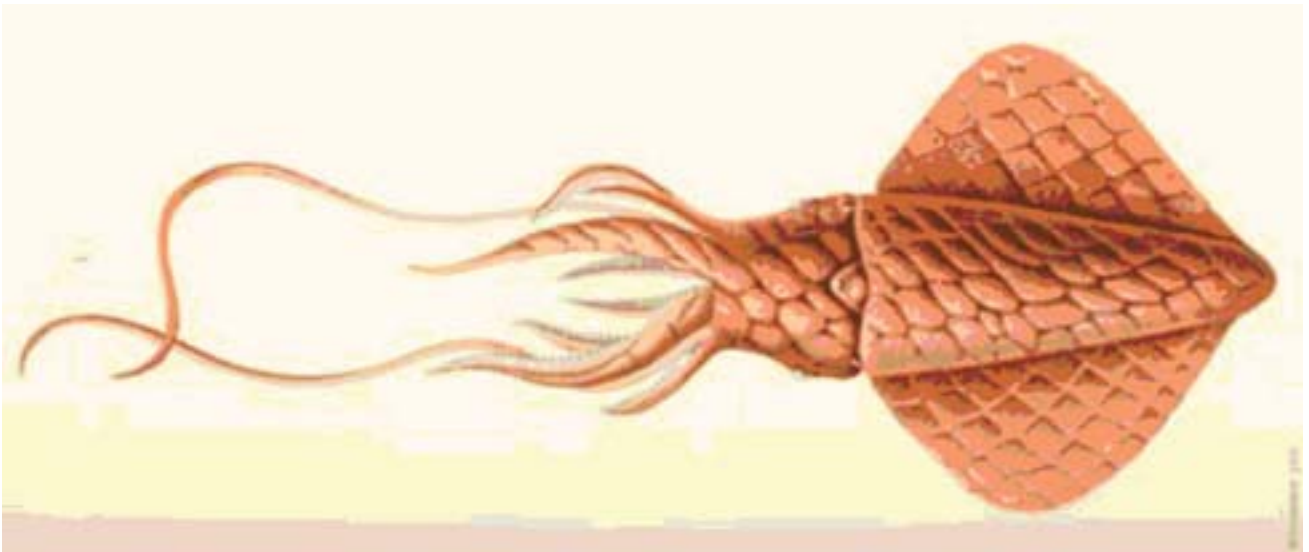
■ Foto: Bergens Tidende

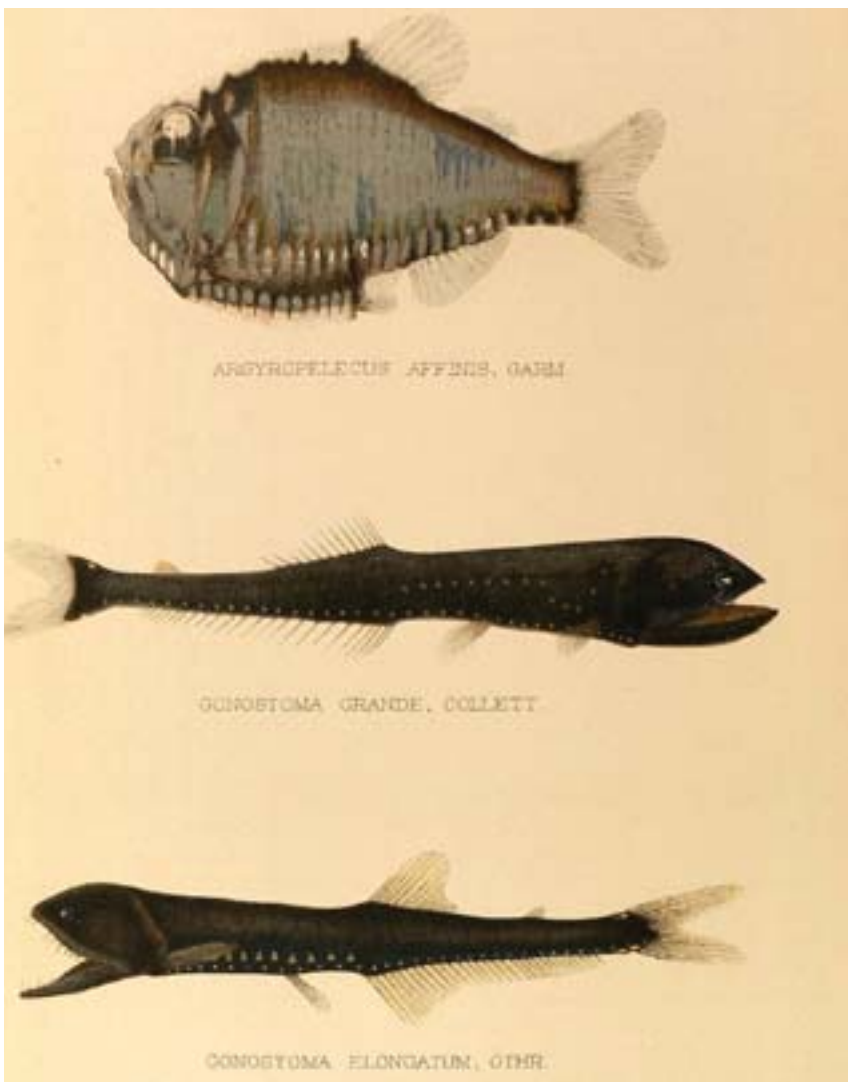
■ *Acanthephyra multispina*, *Acanthephyra purpurea* og *Systellaspis debillis*.

■ *Argyropelecus hemigymnus*

■ *Mastigoteuthis hjorti*

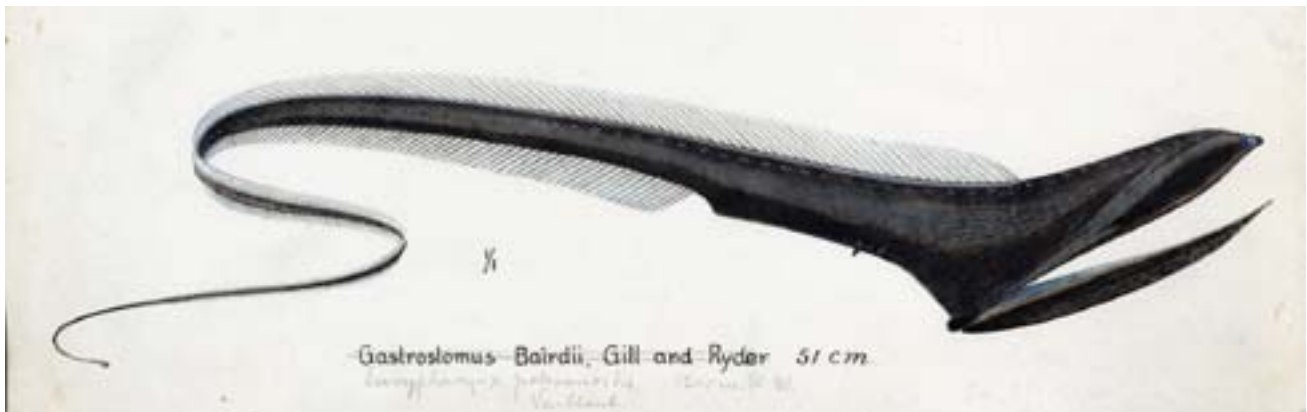

Illustrasjonens kunst

Med støtte fra et toårig stipend fra AC Houens legat for tegnere og malere, hadde Thorolv Rasmussen utdannet seg som billedkunstner ved Städtische Kunstgewerbeschule i Berlin. Nyutdannet og vel hjemme i Bergen igjen, fikk han nyss om at de søkte en tegner til det forestående toktet med *Michael Sars* i Norskehavet. Han kontaktet Johan Hjort og Bjørn Helland-Hansen som gav teknikeren Knut Dahl oppgaven med å teste ut den aktuelle kandidaten. Dahl gikk på Fisketorget, fikk tak i en torsk og ba Rasmussen tegne. Den unge kunstneren satte i gang og laget en illustrasjon i tråd med det han hadde blitt lært opp til, på mer impresjonistisk vis.

Etter å ha studert skissen berømmet Dahl han for arbeidet med følgende lakoniske kommentar ”De har laget en riktig pen torsk, men det er akkurat slik De ikke skal tegne en fisk for vitenskapelig

■ Artene ovenfra er *Argyropsalax affinis*, *Sigmops bathyphilus* og *Gonostoma elongatum*.

■ *Neonsthes capensis* (familieStomiidae)

■ *Mentodus rostratus*. Bildet viser utviklingstrinn fra larve til voksen.

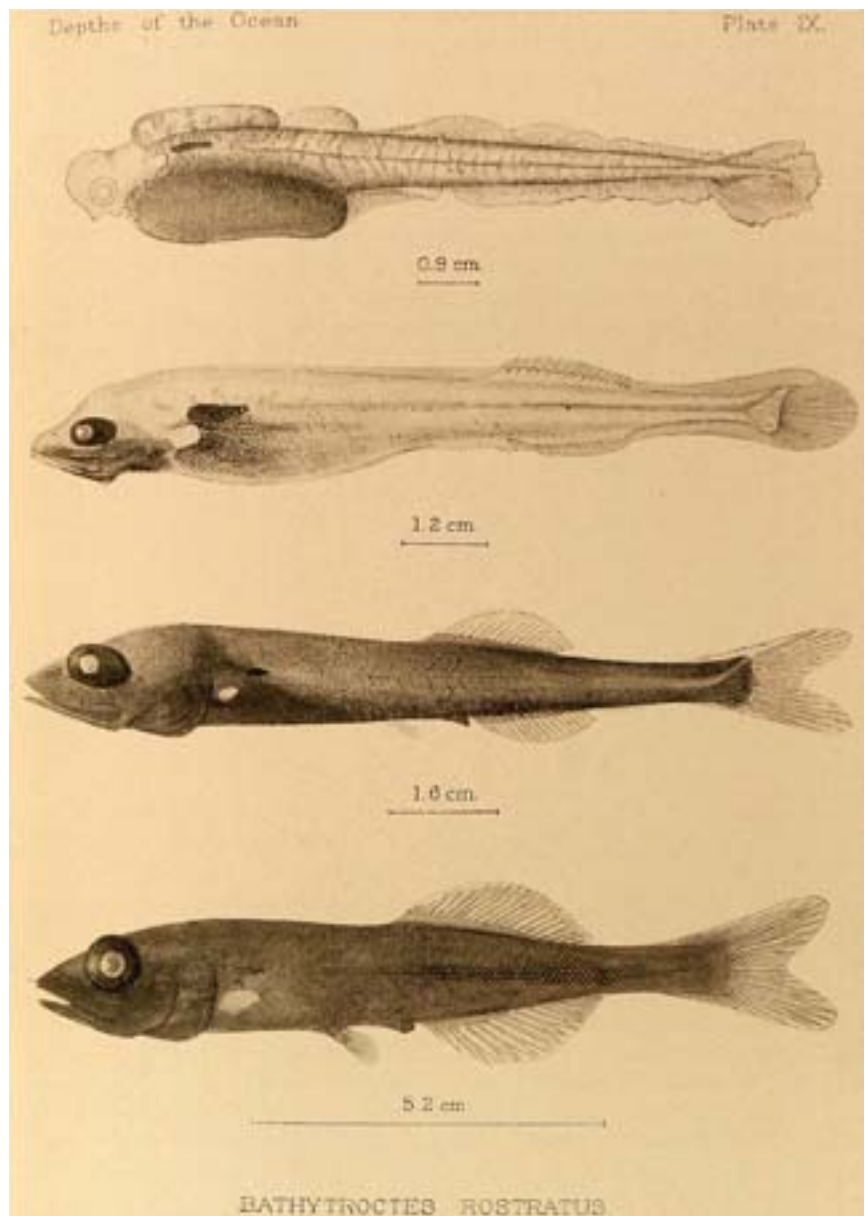
bruk.” Rasmussen spisset blyanten, og med Knut Dahl bak stolen begynte han å illustrere torsken på ny. Han tellet omhyggelig alle stråler i finnene, og brukte lupe for å få med alle detaljer. Resultatet ble så bra at han fikk jobben.¹

Så fikk Thorolv Rasmussen mønstre på det eventyrlige toktet som varte i fire måneder. Han brukte sin tid om bord godt. Hver gang fisker og andre sjødyr ble halt om bord, gjorde han skisser av skapningene og dokumenterte farger, før de ble lagt på sprit. Når han så var tilbake på land, satte han i gang med å utarbeide skissene og utforme fargerike og nøyaktige illustrasjoner. Resultatet ble vitenskapelige gjengivelser til bruk i blant annet *The Depth of the Oceans*.

Å dokumentere natur

Thorolv Rasmussen hadde sitt virke i over 40 år ved Norges Fiskeriundersøkelser, som er forløperen til dagens Havforskningsinstitutt og

¹ Jfr. forordet til Gunnar Rollefsen (red) i *Havet og Våre fisker*, Bergen 1960 - 62

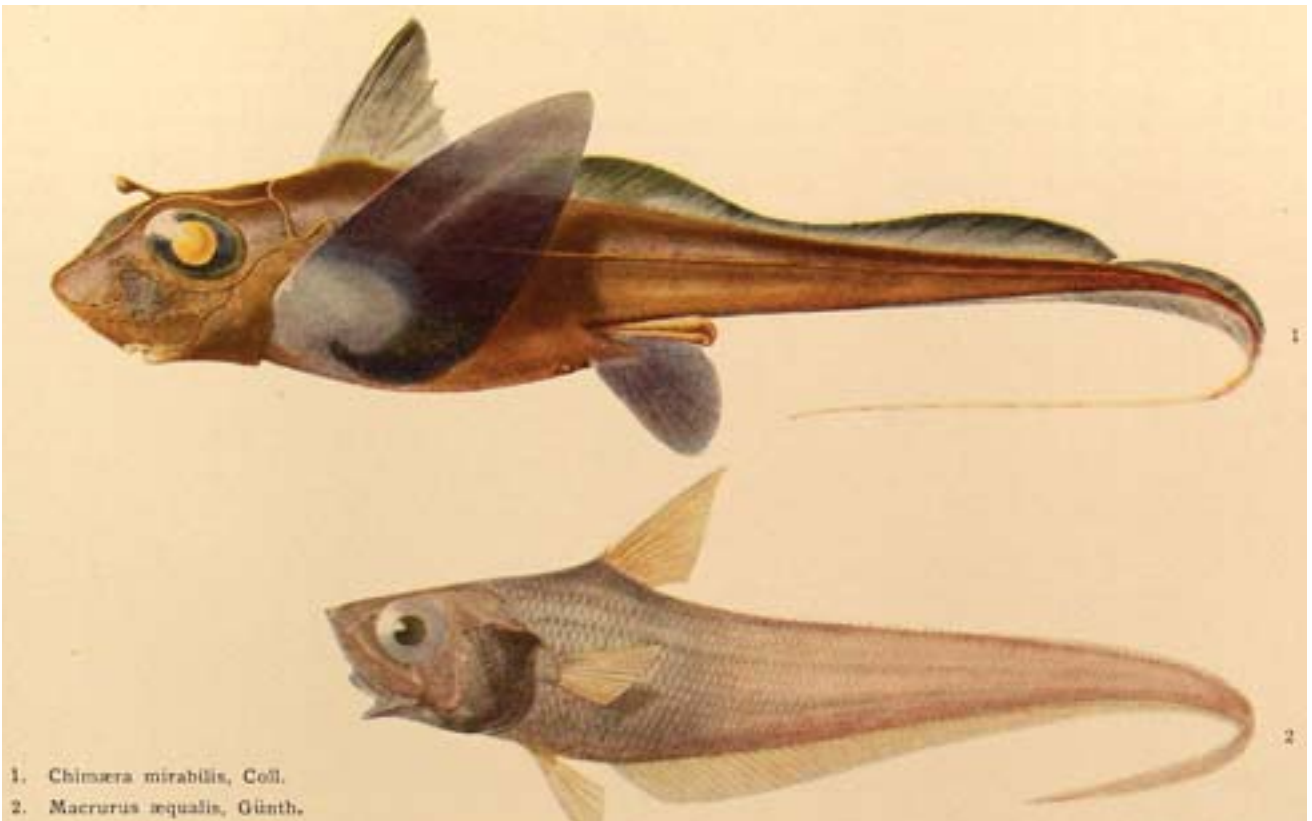

■ *Acanthephyra multispina*, *Acanthephyra purpurea* og *Systellaspis debilis*

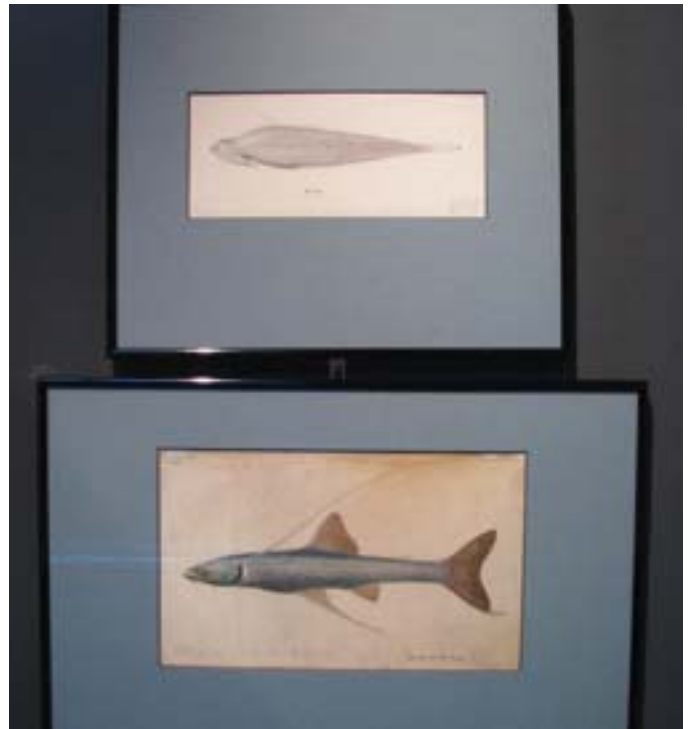

■ Mer kystnære bunnfisk-arter:
Dentex maroccanus, *Pagrus vulgaris*, *Mullus surmuletus*

1. *Chimæra mirabilis*, Coll.
2. *Macrurus æqualis*, Günth.

■ *Chimæra mirabilis* og *Macrurus æqualis*

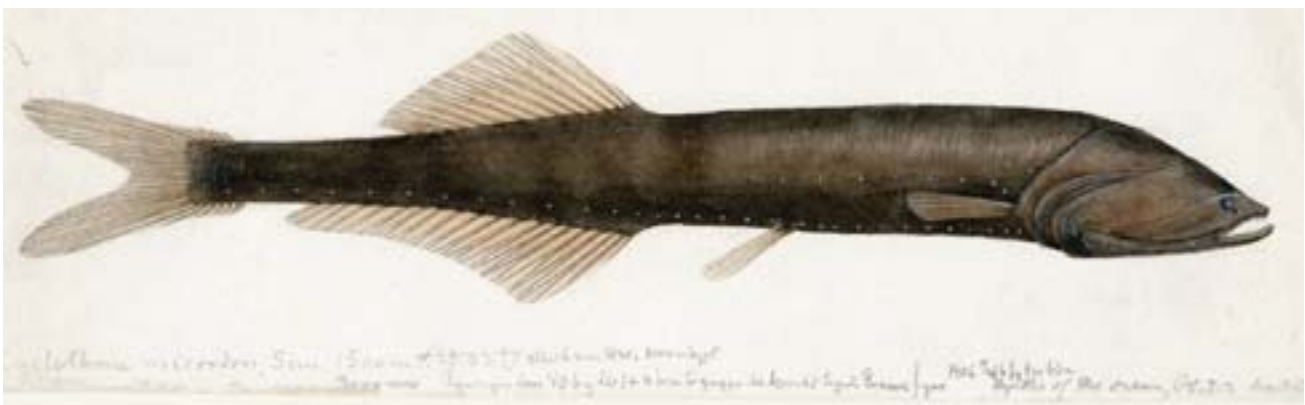
■ Rasmussens illustrasjoner vist på den internasjonale vandrestillingen, *Deeper than light*, produsert av Bergen Museum- Foto: Jo Høyen

Fiskeridirektorat. Gjennom disse årene utarbeidet Rasmussen et stort antall vitenskapelige illustrasjoner. Han gjorde blant annet også alle plansjene i det store bokverket om norske saltvannsfisker *Havet og våre Fisker* (red. Gunnar Rollesfsen) og illustrasjonene i barneboken *Skårungen* (red. Oscar Sund). Originalene til Thorolv Rasmussens tegninger fra 1910-toktet ligger

trygt forvart på Bergen Museum. De er nå hentet fram igjen i forbindelse med MAR-ECO-prosjektet og toktet med FF G.O. Sars til Den midtatlantiske ryggen i 2004. Selv om vi i dag har helt andre hjelpemidler for naturdokumentasjon, representerer de forseggjorte kaldnålstegningene til Thorolv Rasmussen likevel noe helt spesielt. Gjennom sine detaljer og naturtro gjengivelse formidler

de en sannhet om de fascinerende skapningene fra havet som ikke vår moderne visuelle dokumentasjon helt kan gjengi.

Noen av Rasmussens historiske illustrasjoner fra 1910-toktet inngår i museets internasjonale vandrestilling *Dypere enn lyset / Deeper than Light* som nå vises i ulike land i Europa og i USA.

■ *Dibranchus atlanticus*